

Από το βυζαντινό τροπάρι στο κάλαντο

π ρ

Χ ρι σος γεν να ται δο ξα σα τε π ρ Χρι σος εξ υ ρα
 νων α παν τη σα τε ρ Χρι σο ος ε πι γης υ ψω θη
 τε ρι α σα τε τω Κυ ρι ω πα σα η γη και εν ευ
 φρο συ υ νη α νυ μνη σα τε λα οι ο τι θε
 σα ο ξα α ς αι π ρ

3 Ηχο ρ 4 Πα ρ

Χ ρι σος γεν να ται
 Χ ρι ελ ε αν τον κο σμο
 Χ ρι ελ ε αν τον κο σμο
 σα πα λ λη ρ κα ρια

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
 ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
 ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΟΥΣΕΙΟ
 ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Για τα χειρόγραφα, βλ
 το Στιχηράριο της Ι.Μ.
 Κουλουμουσιού 412.
 14^{ος} αι., από: Κέντρε
 Διαφύλαξης
 Αγιορετικής
 Κληρονομίας, Η
 Γέννηση του Χριστού
 στην τέχνη του Αγίου
 Όρους, επιμ. Ιωάννης
 Ταβλάκης, σχόλια:
 Νικόδημος Λαυριώτης
 (Θεσσαλονίκη, 2000).
 σ. 111.

Το Δένδρο της
 Παραλλαγής, από το
 αυτόγραφο Μπαλασιού
 Ιερέως, χρο Ι.Μ.
 Ιβήρων 951, β' μισό
 17^{ου} αι., φ. 5β, σε:
 Γρηγόριος Στάθης, Τα
 χειρόγραφα βυζαντινής
 μουσικής, Άγιον Όρος,
 τ. Γ' (Αθήνα: Ιερό
 Σύνοδος της Εκκλησίας
 της Ελλάδος - Ίδρυμα
 Βυζαντινής
 Μουσικολογίας, 1993).
 σ. 93ε

Διαδραστική παρουσίαση
 από την Ομάδα
 Παλαιογραφίας
 Βυζαντινής Μουσικής
 του Τμήματος
 Μουσικών Σπουδών Α.Π.Θ.

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Πρόγραμμα

Πέμπτη, 19 Δεκεμβρίου 2014,
 7 μ.μ.
 Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού
 Αμφιθέατρο Μ. Μερκούρη
 Είσοδος Ελεύθερη

Το περιεχόμενο της εκδήλωσης

Από τον εξαιρετικό πλούτο του υμνογραφικού και μουσικού θησαυρού των Χριστουγέννων, η Ομάδα Παλαιογραφίας αντλεί αντιπροσωπευτικούς ύμνους και τροπάρια της πρωτοχριστιανικής, βυζαντινής και μεταβυζαντινής εποχής, παρουσιάζοντάς τα μέσα από παλαιά χειρόγραφα και νεότερες εκδόσεις, και προσκαλώντας το κοινό σε διαδραστική συμμετοχή. Πιο συγκεκριμένα:

- Εισαγωγικά – Ζέσταμα της φωνής
- Το ιστορικό γεγονός των Χριστουγέννων
- Μεγάλη Δοξολογία
- Κύκλος των Χριστουγέννων και εικόνα του φωτός
- Τροπάριο *Λαθών ετέχθη* και ο παλιός αντιφωνικός τρόπος ψαλμωδίας
- Κοντάκιο Αγ. Ρωμανού του Μελωδού, *Η Παρθένος σήμερα*
- Ποίημα Αγ. Σωφρονίου στη διαχρονική του εξέλιξη, *Βηθλεέμ ετοιμάζου*,
- Ποίημα Αγ. Γερμανού Α', *Τί σοι προσενέγκωμεν Χριστέ*
- Κανόνας των Χριστουγέννων Αγ. Κοσμά του Μελωδού, *Χριστός γεννάται*
- Δοξαστικό Οσίας Κασσιανής, *Αυγούστου μοναρχήσαντος*
- Ακολουθία της Καμίνου
- Από το βυζαντινό τροπάρι στο κάλαντο: *Χριστός γεννάται, βυζαντινά κάλαντα*
- Επίλογος.

Ομάδα Παλαιογραφίας Βυζαντινής Μουσικής Τμήματος Μουσικών Σπουδών Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Η Ομάδα Παλαιογραφίας Βυζαντινής Μουσικής ιδρύθηκε το 2006 και λειτουργεί ως ένα μικρό εργαστήριο, που συμπληρώνει το μάθημα Παλαιογραφίας Βυζαντινής Μουσικής στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Φέρει χαρακτηριστικά εκπαιδευτικό και ερευνητικό. Έχει ως σκοπό τη διεύρυνση και εμπάθνηση γνώσεων σχετικά με την παλαιά βυζαντινή παρασημαντική, την αναζήτηση νέων προσεγγίσεων στη διδασκαλία Παλαιογραφίας της Βυζαντινής Μουσικής και την ετοιμασία μελλόντων επιστημών στον τομέα αυτό. Ταυτόχρονα, η Ομάδα είναι ανοιχτή και προς την κοινωνία, θέλοντας να φέρει την ομορφιά του βυζαντινού μουσικού θησαυρού και προς το ευρύτερο κοινό. Η Ομάδα συνεργάζεται με παραδοσιακούς ψάλτες και με διάφορα άλλα σχήματα. Μέχρι σήμερα πραγματοποιήσε σειρά εισηγήσεων και εργασιών σε διεθνή συνέδρια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, συμμετείχε σε masterclasses βυζαντινής μουσικής, συναυλίες και διάφορες άλλες παραστάσεις, και πήρε διάφορες διακρίσεις.

Μέλη της Ομάδας: Tatiana Belyaeva, Γεώργιος Βλαχοδήμος, Αποστολία Γοργολίτσα, Κανάκης Συμεών, Δήμος Παπατζαλάκης, Δημοσθένης Σπανουδάκης, Βασίλειος Χάδος, Γρηγόρης, Μάρκος και Μιχαήλ Αλεξάνδρου. Υπεύθυνη: Μαρία Αλεξάνδρου, επικ. καθηγ. ΑΠΘ.

Πηγές: Στιχηράριο της Ι.Μ. Κουτλουμουσίου 412, 14^{ος} αι., από: Κέντρο Διαφύλαξης Αγιορειτικής Κληρονομιάς, *Η Γέννηση του Χριστού στην τέχνη του Αγίου Όρους*, επιμ. Ιωάννης Ταβλάκης, σκόλια: Νικόδημος Λαυριώτης (Θεσσαλονίκη, 2000), σ. 111. Το Δένδρο της Παραλλαγής, από το αυτόγραφο Μπαλασίου Ιερέως, χρο Ι.Μ. Ιβήρων 951, β' μισό 17^{ου} αι., φ. 5β, σε: Γρηγόριος Στάθης, Τα χειρόγραφα βυζαντινής μουσικής, Άγιον Όρος, τ. Γ' (Αθήνα: Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος – Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας, 1993), σ. 936. Πέτρος Βυζάντιος, Ειρμολόγιον σύντομον, επιμ. Χουρμούζιος Χαρτοφύλαξ (Κωνσταντινούπολη, 1825, επαν. Κουλτούρα), σ. 3. Τα ελληνικά κάλαντα, επιμ. Μ. Γεράκης (Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Επιλογή, 1988), σ. 20. Θεοχάρης Δετοράκης, Βυζαντινή Φιλολογία. Τα πρόσωπα και τα κείμενα, τ. Β' (Ηράκλειο Κρήτης), σ. 470.

Το περίφημο δοξαστικό των Χριστουγέννων, ποίηση και μέλος Οσίας Κασσιανής

Summary of the content	Periods Verses		Structural and metrical analysis		Number of syllables	Modal and syntactical analysis			Theseis/phrases		
	Periods	Verses	Kola	Text		Cadences Pitch, Signature	(Type)				
Parallelism between the earthly and the heavenly kingdom	I.	A	1.	Αύγουστου μοναρχήσαντος επί τῆς γῆς. <i>When Augustus was the sole ruler on earth,</i>	12	G#	3	imperfect	α		
			2.	ἡ πολυαρχία τῶν ἀνθρώπων ἐπαύσατο. <i>the government shared by many ceased,</i>	14	E	5	perfect	β		
			3.	καὶ σοῦ ἐνανθρωπήσαντος ἐκ τῆς Ἁγνῆς, <i>and when Thou becamest man from the Pure One,</i>	12	G#	3	imperfect	α		
		B	4.	ἡ πολυθεία τῶν εἰδώλων κατήργηται. <i>the polytheism of the idols has been abolished.</i>	14	E->h	5	leading-on	β		
			5.	ὑπὸ μίαν βασιλείαν ἐγκόσμιον, <i>Under one earthly reign</i>	12	a		imperfect	α'		
			6.	αἱ πόλεις γεγέννηται. <i>the cities came</i>	7	E->h	5	leading-on	β'		
		C	7.	καὶ εἰς μίαν δεσποτείαν Θεότητος <i>and in one power of God</i>	12	a		imperfect	α'		
			8.	τὰ ἔθνη ἐπίστευσαν. <i>the nations believed.</i>	7	E->F		leading-on	β''		
			9.	ἀπεγράφησαν οἱ λαοί, <i>The people were registered</i>	8	h		imperfect	γ		
	D	H	10.	τῷ δόγματι τοῦ Καίσαρος. <i>according to Caesar's edict,</i>	8	G#	3	imperfect	δ		
			11.	ἐπεγράφημεν οἱ πιστοί, <i>we the believers were inscribed</i>	8	h		imperfect	γ		
			12.	ὀνόματι Θεότητος. <i>with the Name of the Divinity,</i>	8	G#	5	imperfect	δ		
		Θ	13.	σοῦ τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ ἡμῶν <i>when Thou becamest man, our God,</i>	12	G#->a	5	leading-on	δ'		
			II.	I	14.	μέγα σοῦ τὸ ἔλεος <i>great is Thy mercy,</i>	7	G#->		leading-on	ε
					15.	Κύριε δόξα σοι. <i>Lord, glory to Thee!</i>	6	E		final	β''

* Punctuation marks (metrical-musical) in the Greek text according to the Ambrosianus ms. For the Greek text cf. also Τὸ Ἅγιο Δωδεκάημερο, Ἀποστολική Διακονία τῆς Ελλάδος, Athens 2004, p. 108.